

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A
MISINGI YA ELIMU

663

Muda: Saa 3

MAJIBU

Mwaka: 2008

Maelekezo

1. Karatasi hii ina sehemu A, B na C.
2. Jibu maswali yote katika Sehemu A na maswali mawili kutoka katika sehemu B na Swali moja kutoka sehemu C.

maktaba.tetea.org



1. Eleza umuhimu wa elimu linganishi.

Elimu linganishi ni muhimu kwa sababu inasaidia kuelewa mifumo tofauti ya elimu ulimwenguni. Kupitia elimu linganishi, wataalamu wa elimu wanaweza kutathmini na kujifunza mbinu bora zinazotumiwa na mataifa mengine na kuziboresha katika nchi zao.

Pia, elimu linganishi inachangia katika uboreshaji wa sera za elimu kwa kusaidia watunga sera kuelewa changamoto na mafanikio katika mifumo mingine ya elimu. Hii huwezesha kupendekeza mabadiliko yenye tija kwa ajili ya kuboresha elimu kitaifa.

Elimu linganishi huongeza maarifa kuhusu athari za utamaduni, siasa, na uchumi katika mfumo wa elimu. Hii husaidia kutengeneza sera zinazozingatia mazingira ya kijamii na kiuchumi ya nchi husika, hivyo kufanya elimu kuwa na ufanisi zaidi.

Aidha, elimu linganishi inawezesha ushirikiano wa kimataifa katika sekta ya elimu kwa kuruhusu kubadilishana uzoefu, walimu, na wanafunzi. Hili huchochea maendeleo ya kitaaluma na kusaidia katika uboreshaji wa mitaala ili kuendana na mahitaji ya dunia ya sasa.

2. Eleza maana ya falsafa ya elimu.

Falsafa ya elimu ni tawi la falsafa linalochunguza misingi, malengo, na mbinu za elimu. Inasaidia kuelewa dhana za elimu kwa kupambanua mawazo kuhusu malengo ya elimu na jinsi ya kuyafanikisha.

Falsafa ya elimu pia huchunguza uhusiano kati ya mwanafunzi, mwalimu, na jamii katika mchakato wa kujifunza. Inasaidia kubaini mbinu bora za ufundishaji zinazoweza kufanikisha malengo ya elimu kulingana na mazingira ya jamii husika.

Pia, falsafa ya elimu huongoza katika uundaji wa sera za elimu kwa kuzingatia mahitaji ya kijamii, kiuchumi, na kisiasa. Inatoa mwongozo wa kuhakikisha elimu inawajengea wanafunzi maarifa na maadili yanayowawezesha kuwa raia wenye tija.

3. Taja matokeo matatu (3) muhimu ya kitaifisha shule baada ya Azimio la Arusha.

Kitaifisha shule baada ya Azimio la Arusha kulisaidia kupanua fursa za elimu kwa watoto wengi zaidi. Serikali ilipata mamlaka ya kusimamia shule nyingi, hivyo kusaidia kuongeza idadi ya wanafunzi waliopata elimu bila ubaguzi wa kiuchumi.

Hatua hiyo pia iliwezesha uboreshaji wa mitaala ili kuendana na mahitaji ya kitaifa. Serikali iliweza kuingiza masomo yanayolenga kuendeleza taifa kwa kuzingatia falsafa ya Ujamaa na Kujitegemea.

Pia, kitaifisha shule kulisaidia kupunguza tofauti za kijamii kwa kuhakikisha kuwa elimu ilipatikana kwa wote bila kujali hali ya kiuchumi. Hii ilisaidia kupunguza pengo kati ya matajiri na maskini katika upatikanaji wa elimu.

4. John Locke (1632 – 1704) alitoa mawazo gani kuhusiana na utoaji wa elimu kwa watoto?

John Locke alisisitiza kuwa akili ya mtoto huzaliwa ikiwa haina maarifa yoyote, dhana ambayo aliita tabula rasa (ubao mtupu). Alieleza kuwa watoto hujifunza kutokana na uzoefu wao wa kila siku na kupitia elimu wanayopewa.

Aliamini kuwa elimu inapaswa kumjenga mtoto kimaadili na kimwili, hivyo alihimiza nidhamu, malezi bora, na mazingira mazuri ya kujifunzia. Alisisitiza kuwa malezi mazuri yanasaidia kumjenga mtoto kuwa raia mwema.

Pia, Locke alihimiza matumizi ya mbinu za kimantiki na majaribio katika elimu badala ya kuhifadhi maarifa kwa kukariri. Alisisitiza kuwa watoto wanapaswa kushiriki katika kujifunza kwa kufanya mazoezi na kufikiri kwa kina.

5. Taja tofauti kuu nne (4) kati ya mwanafunzi mtoto na mwanafunzi mtu mzima.

Mwanafunzi mtoto mara nyingi hana uzoefu wa maisha, hivyo anategemea zaidi mwalimu katika kuelewa mambo. Kwa upande mwingine, mwanafunzi mtu mzima ana uzoefu mkubwa wa maisha ambao unaweza kusaaidia katika ujifunzaji wake.

Mtoto hujifunza kwa kufuata mfumo rasmi wa elimu uliopangwa na walimu, huku mwanafunzi mtu mzima anaweza kuwa na uhuru zaidi wa kuchagua mbinu na muda wa kujifunza.

Mwanafunzi mtoto mara nyingi huwa hana majukumu mengi ya kifamilia au kikazi, hivyo anaweza kujikita zaidi katika masomo. Mwanafunzi mtu mzima, hata hivyo, mara nyingi ana majukumu mengine, jambo linaloweza kuathiri muda wake wa kujifunza.

Njia za ufundishaji pia hutofautiana, kwani watoto hujifunza kwa michezo, masimulizi, na mbinu rahisi, huku watu wazima wakihitaji mbinu zinazohusisha mijadala na uzoefu wa maisha ili kuelewa vyema masomo yao.

6. Unaelewa nini kuhusu mawakala wa Elimu ya Watu Wazima Tanzania?

Mawakala wa Elimu ya Watu Wazima ni taasisi, mashirika, au watu wanaohusika na kuendesha, kusimamia, au kuhamasisha elimu kwa watu wazima nchini Tanzania. Wana jukumu la kuhakikisha kuwa watu wazima wanapata fursa za kujifunza kwa lengo la kuboresha maisha yao.

Serikali ni wakala mkuu wa elimu ya watu wazima kupitia wizara na idara zake. Inahakikisha kuna sera na rasilimali za kuwezesha utoaji wa elimu kwa watu wazima, ikiwa ni pamoja na elimu ya ujuzi na maarifa ya msingi.

Mashirika yasiyo ya kiserikali pia ni sehemu muhimu ya mawakala wa elimu ya watu wazima. Mashirika haya hutoa mafunzo, vifaa vya kujifunzia, na fursa za kielimu kwa watu wazima hasa wale wa maeneo ya vijijini.

Pia, vyombo vya habari kama redio, televisheni, na magazeti huchangia kama mawakala wa elimu kwa kutoa vipindi na makala zinazolenga kuwaelimisha watu wazima kuhusu masuala mbalimbali ya kijamii na kiuchumi.

7. Falsafa ya Maria Montessori (1870 – 1952) imejikita katika mambo makuu mawili (2) kuhusu elimu ya mtoto. Tajae.

Maria Montessori alisisitiza kuwa watoto hujifunza kwa kutumia hisia zao. Alibainisha kuwa wanapaswa kupewa nafasi ya kujifunza kupitia uzoefu wa moja kwa moja kwa kushika, kuona, na kufanya majaribio.

Pia, aliamini kuwa elimu inapaswa kumheshimu mtoto kama mtu binafsi. Alisisitiza kuwa watoto wanapaswa kuachiwa uhuru wa kuchagua wanachojifunza kulingana na kasi yao wenyewe na vipaji vyao vya asili.

8. Andika sababu tatu (3) zinazoweza kuathiri mahudhurio ya mwanafunzi mtu mzima anayehudhuria darasa la Kisomo Chenye Manufaa.

Majukumu ya kifamilia yanaweza kumfanya mwanafunzi mtu mzima kushindwa kuhudhuria masomo yake mara kwa mara. Watu wazima mara nyingi wana familia wanazopaswa kuhudumia, jambo linalowafanya washindwe kutenga muda wa masomo.

Changamoto za kiuchumi zinaweza kuwa kikwazo, kwani baadhi ya wanafunzi hawawezi kugharamia mahitaji kama vitabu, ada, na nauli ya kufika shuleni. Hii inaweza kuwafanya waache masomo.

Matatizo ya kiafya pia yanaweza kuathiri mahudhurio ya wanafunzi watu wazima, hasa kwa wale walio na changamoto za afya zinazowafanya washindwe kushiriki kikamilifu katika masomo yao.

9. Taja majina kamili ya wanafalsafa wawili (2) waliojijhusisha na Elimu ya Watu Wazima.

Paulo Freire na Malcolm Knowles.

10. Eleza sababu anuwai za kuwepo kwa michepuo ya elimu nchini Tanzania.

Michepuo ya elimu ipo ili kukidhi mahitaji mbalimbali ya jamii kwa kutoa fursa za kujifunza kulingana na vipaji, rasilimali, na mahitaji ya wanafunzi tofauti.

11. Fafanua mambo ya msingi mwanafalsafa John Dewey (1859 – 1952) aliyosisitiza katika ufundishaji kutokana na uzoefu wake.

John Dewey alisisitiza kuwa elimu inapaswa kuwa mchakato wa mafunzo kwa vitendo badala ya nadharia pekee. Aliona kuwa watoto hujifunza vyema wanaposhiriki katika shughuli zinazowahusisha moja kwa moja badala ya kusikiliza mihadhara isiyo na mwingiliano wa kimatendo.

Alisisitiza umuhimu wa uzoefu wa mwanafunzi katika mchakato wa kujifunza. Alisema kuwa elimu bora ni ile inayowasaidia wanafunzi kutumia maarifa yao katika maisha halisi kwa kuunganisha kile wanachojifunza darasani na mazingira yao ya kila siku.

Alihimiza demokrasia katika elimu, akiamini kuwa shule zinapaswa kuwa jamii ndogo inayosaidia wanafunzi kushirikiana, kujifunza kwa pamoja, na kukuza ustadi wa kijamii. Alitaka watoto wapewe nafasi ya kujifunza kwa kujadiliana na wenzao na kushirikiana katika kutatua matatizo.

Dewey pia alizingatia ujifunzaji wa mtoto kwa kufuata maslahi yake binafsi. Alieleza kuwa watoto wanapaswa kuhimizwa kujifunza kwa kufuata udadisi wao wa asili, jambo ambalo linasaidia kuongeza msukumo wa kujifunza kwa muda mrefu.

12. (a) Sosholojia ya elimu ni nini?

Sosholojia ya elimu ni taaluma inayochunguza jinsi jamii inavyoathiri elimu na jinsi elimu inavyoathiri jamii. Inajikita katika kuchunguza jinsi vipengele vya kijamii kama vile tabaka la kijamii, utamaduni, na sera za elimu vinavyoathiri mfumo wa elimu na maendeleo ya wanafunzi.

(b) Eleza michango mbalimbali inayotolewa na mawakala wa sosholojia ya elimu katika kumlea mtoto.

Familia ni wakala wa kwanza wa sosholojia ya elimu kwa kuwa ndiyo inayompa mtoto msingi wa maarifa na maadili. Malezi ya nyumbani huathiri mtazamo wa mtoto kuhusu elimu, nidhamu, na jinsi anavyoshiriki katika shughuli za kujifunza.

Shule ni sehemu muhimu ambapo watoto huendeleza ujuzi wao wa kijamii na kielimu. Shule hutoa mazingira rasmi ya kujifunza, inawafundisha watoto nidhamu, kushirikiana na wenzao, na kufuata kanuni za kijamii.

Jamii pia inachangia malezi ya mtoto kwa kutoa mazingira yanayoweza au kuzuia maendeleo yake ya kielimu. Mazingira yanayohimiza usomaji, matumizi ya teknolojia, na shughuli za ubunifu huchangia kuimarisha ujifunzaji wa mtoto.

Vyombo vya habari vina ushawishi mkubwa kwa watoto kwa kutoa taarifa na maarifa mapya. Magazeti, runinga, na mitandao ya kijamii vinaweza kusaidia katika kuongeza uelewa wa mtoto kuhusu masuala mbalimbali ya elimu na jamii kwa ujumla.

13. Eleza mambo makuu manne (4) ya kijamii yanayoweza kuathiri elimu Tanzania.

Hali ya kiuchumi ni mojawapo ya mambo yanayoathiri elimu kwa kiasi kikubwa. Familia zenye kipato cha chini hukumbwa na changamoto za kugharamia mahitaji ya shule, jambo linalosababisha baadhi ya watoto kushindwa kuhudhuria masomo ipasavyo.

Utamaduni unachangia kwa njia tofauti katika elimu, hasa kupitia mila na desturi zinazoweza kuzuia au kuhimiza elimu. Katika jamii fulani, wasichana hawapewi kipaumbele cha kuendelea na masomo, jambo ambalo linachangia idadi ndogo ya wanawake waliopata elimu ya juu.

Sera za elimu pia zinaweza kuathiri mfumo wa elimu nchini. Serikali inapoanzisha sera zinazohimiza elimu kwa wote, inasaidia kuongeza idadi ya wanafunzi wanaohudhuria shule. Hata hivyo, changamoto katika utekelezaji wa sera hizo zinaweza kuzuia mafanikio ya elimu.

Mazingira ya shule ni sababu nyingine inayoweza kuathiri elimu. Shule zenye miundombinu duni, uhaba wa walimu, na ukosefu wa vifaa vya kujifunzia husababisha kushuka kwa ubora wa elimu na kufanya wanafunzi wasipate maarifa bora.

14. Jadili faida na mapungufu ya elimu ya jadi katika jamii ya Tanzania visiwani.

Elimu ya jadi inatoa malezi ya kiutamaduni kwa kuwa inahakikisha kuwa watoto wanajifunza mila, desturi, na historia ya jamii zao. Inawasaidia watoto kuendeleza maadili ya heshima, ushirikiano, na uwajibikaji katika jamii.

Faida nyingine ni kuwa elimu ya jadi inajikita katika maarifa ya maisha halisi. Watoto wanajifunza ujuzi wa kazi kama vile uvuvi, kilimo, na useremala, jambo linalowasaidia kuwa na uwezo wa kujitegemea maishani.

Hata hivyo, elimu ya jadi ina mapungufu kadhaa, mojawapo ikiwa ni ukosefu wa mfumo rasmi wa kujifunza. Maarifa yanayotolewa mara nyingi hayana maandishi, hivyo yanaweza kupotea kadri vizazi vinavyobadilika.

Pia, elimu ya jadi haijaendana na maendeleo ya sayansi na teknolojia. Maarifa yanayotolewa yanaweza yasiwe na manufaa makubwa katika dunia ya sasa inayohitaji ujuzi wa kisasa ili kushindana katika soko la ajira.

15. Elimu haina mwisho. Jadili dhana hiyo kwa kutumia mifano kutoka kwa wanafalsafa mbalimbali wa Elimu ya Watu Wazima.

Dhana ya "Elimu haina mwisho" inamaanisha kuwa mchakato wa kujifunza huendelea maisha yote. Mwanafalsafa Paulo Freire alisisitiza kuwa watu wanapaswa kuendelea kujifunza ili waweze kuelewa dunia inayowazunguka na kushiriki katika maendeleo yao binafsi na ya jamii.

Malcolm Knowles, aliyebobea katika elimu ya watu wazima, alihimiza dhana ya kujifunza kwa hiari ambapo watu wazima wanapaswa kushiriki katika elimu inayowasaidia kukuza ujuzi wao wa kazi na maisha.

Maria Montessori alisisitiza kuwa kujifunza hakupaswi kuwa na kikomo, kwani mtu anaweza kuendeleza maarifa yake katika kila hatua ya maisha. Aliona kuwa elimu siyo tu kuhusu kupata vyeti bali ni kuhusu uelewa wa kina wa maisha.

John Dewey pia aliona elimu kama mchakato unaoendelea ambao haupaswi kuishia darasani bali unapaswa kuendelea kupitia uzoefu wa maisha. Alisisitiza elimu inayotegemea hali halisi ya maisha na maendeleo ya mtu binafsi.

16. Eleza mambo (matakwa) manne (4) utakayozingatia wakati wa kumfundisha mwanafunzi mtu mzima.

Mahitaji ya mwanafunzi mtu mzima yanapaswa kuzingatiwa kwa sababu wana uzoefu wa maisha ambao huathiri mtazamo wao wa kujifunza. Walimu wanapaswa kuunganisha masomo na uzoefu wao ili waweze kuelewa vyema.

Wanafunzi watu wazima mara nyingi huwa na majukumu mengine ya kifamilia na kikazi. Ni muhimu kuhakikisha kuwa ratiba ya masomo inawiana na maisha yao ya kila siku ili kuepuka kuwafanya wahisi mzigo mkubwa wa kujifunza.

Mbinu za ufundishaji zinapaswa kuwa shirikishi ili kuwahamasisha wanafunzi watu wazima kushiriki kikamilifu katika mchakato wa kujifunza. Majadiliano na matumizi ya mifano halisi ya maisha yao ni njia bora za kuwasaidia kuelewa masomo kwa urahisi.

Teknolojia inapaswa kuzingatiwa kama nyenzo muhimu katika ujifunzaji wa watu wazima. Kutumia simu, kompyuta, na mitandao ya kijamii kunaweza kusaidia kuwawezesha kujifunza kwa urahisi hata wakiwa nje ya darasa.